

juntures favorables» (s. 66). Det voldelige opgør fik gennem den pragmatiske sanktions ydrepolitiske forgreninger europæisk omfang og hører derfor til »(den) Grundtypen zwischenstaatlicher Konflikten« (s. 78). Krig var hverken kongelig sport eller efter deres hjerte; den har snarere gyldighed som absolutismens systembetingede politiske middel.

Resultatet afslører altså indre modsætninger. Medens man på indrepolitisk plan opnåede stabilisering ved arvefølgeordningerne, lykkedes dette ikke i udenrigspolitikken. Man bør nok blot være varsom med generalisering af denne slutning. Netop den danske enevælde viste sig jo meget langt i stand til at forene en fredelig udenrigspolitik og indrepolitisk modernisering med samfundsreformer; begge dele lader Kunisch ude af betragtning. Ikke heller kan man betragte forsøgene på at afværge mulige, voldelige konflikter på forhånd gennem internationale aftaler som helt resultatløse; at man »(an) der Einhebung des Krieges ernsthaft gearbeitet hat«, betvivler Kunisch ikke (s. 80). Man kunde visselig have ønsket disse anstrengelser større held, men der fandtes og findes ikke noget fornuftigt alternativ. Bogen giver således også stof til eftertanke, når det gælder vor egen tids problemer ved at sikre freden internationalt.

Kersten Krüger

Sven Andolf, udg.: *Relation du Royaume de Suède par Monsieur de Sainte-Catherine 1606*. Romanica Gothoburgensia XVII. Göteborg, Acta Universitatis Gothoburgensis 1980. 72 s., ill. S.kr. 35.

Bogen publicerer (ledsaget af svensk paralleloversættelse) en nyfundet relation om Sveriges politiske situation 1606, nedskrevet af den franske diplomat Étienne de Sainte-Catherine, formentlig under et ophold i Tyskland og – som udgiveren nævner – på grundlag af litterære studier og læsning af nyhedsblade fra Frankfurt. Måske også svenske kilder? Relationen udmærker sig ved sit klare og nøgterne overblik. Den fremhæver Sveriges politiske og militære isolation og Karl IX.s usikre positioner, som ikke blev lettere ved hans voldsomme temperament. For danske historikere har relationen størst interesse ved sin betoning af Danmarks velstand og stærke finansielle stilling og ved dets veludviklede diplomatiske og familiemæssige forbindelser til tyske, protestantiske fyrstehoffer, som tilsammen i forfatterens øjne vilde gøre Sverige til et let bytte for Christian IV, og som vilde genskabe den nordiske union på mere stabile vilkår end i middelalderen.

E. Ladewig Petersen

Pekka Suvanto: *Die deutsche Politik Oxenstiernas und Wallenstein*. Studia historica 9, veröff. v. d. Finnischen Historischen Gesellschaft. Helsinki 1979. 201 s.

Hverken denne bog eller dens forgænger, 'Wallenstein und seine Anhänger am Wiener Hof zur Zeit des zweiten Generalats 1631–1634' (Hfrs. 1963) er blot nye numre til den svulmende Wallensteinlitteratur. Begge værker er vel forholdsvis specielle, og de bringer ikke de store overraskelser, men dr. Suvantos studier udmærker sig også i sammenhængen ved deres metodiske omhu, et træk, som tyske anmeldelser ejendommeligt nok bebrejdede forf. ved udsendelsen af disputatsen 1963; og forf. har tillige den fordel, som efterhånden burde være en anakronisme, at han behersker den skandinavisk-sprogede kildebestand og litteratur. Og det sidste er slet ikke nogen ringe fordel i betragtning af, at Danmarks og Sveriges indgriben i trediveårskrigen blev centrale led i polariseringen og internationali-

seringen af de europæiske konflikter og samtidig markerer eskaleringen af den militære og finansielle indsats efter 1625 og brutaliseringen af krigsførelsen.

Bogen dokumenterer netop nødvendigheden af omhu. Afgørende for sammenhængen er den viden, de to parter, Oxenstierna og Wallenstein sad inde med som grundlag for beslutningsprocesserne. Det gælder specielt Oxenstiernas overvejelser over Wallensteins uigennemskuelige manøvrer forud for katastrofen 1634. Bogen beskæftiger sig først og fremmest med de politiske (og finansielle) muligheder efter Lützen og Heilbronn-aftalerne 1632–33; den kunde nok have trukket de internationale perspektiver noget fastere op, men den dokumenterer, at Sveriges krav på *assecuratio*, Wallensteins personlige interesser og militære potentiel og det habsburgske hofs diplomati og intriger udelukkede enhver vej tilbage til situationen forud for krigen.

E. Ladewig Petersen

Henry Kamen: Spain in the Later Seventeenth Century, 1665–1700. London & New York, Longman 1980. xiii + 418 s., ill. £ 17.50.

Dr. Kamens bog er et lærd arbejde, men har også sin tese. Bogen sammenfatter ikke blot moderne, spansk specialforskning, men bygger i vid udstrækning også på selvstændige arkivstudier. Dens helt overvældende detailrigdom og trangen til at præsentere alle enkeltheder (ofte i form af vellagte og særdeles oplysende citater fra spanske kilder eller udenlandske iagttagere) gør overblikket vanskeligt, selv for den tålmodige læser. Alligevel fastholdes teserne konsekvent, dels karakteristiken af centralstyret som kabinetsstyre ikke uden indsigt og energi snarere end absolut monarki i traditionel forstand, dels opgøret med vore gangbare forestillinger om Spaniens tilbagegang, fordi landets *hidalgo*-mentalitet hindrede tilpasning til moderne normer (Hamilton, Cipolla). Hovedtesen, at tilbagegangen i sidste halvdel af 1600-tallet – og specielt efter ophøret af de ødelæggende epidemiske sygdomme i 1680'erne – afløses af symptomer på begyndende demokrafisk og økonomisk opgang, støttet af centrale eller lokale initiativer, er efter anmelderens vurdering næppe fuldt overbevisende dokumenteret; snarere nåede Spanien allerede da afgrundens bund. Men bogen fremlægger et vældigt materiale og mange synspunkter til debat, og den er trods sin detailrigdom fængslende læsning, ikke mindst kapitlerne om lokale handelsinitiativer i Valencia i slutningen af århundredet og om det spanske, mangeartede aristokrati. De afsluttende kapitler samler trådene frem til den spanske arvefølgekrig.

E. Ladewig Petersen

José Maria Alegre: Las relaciones hispano-danesas en la primera mitad del siglo XVIII. Etudes Romanes de l'Université de Copenhague. Revue Romane numéro spécial 14. København, Akademisk Forlag 1978. 534 s.

Danmark-Norges forhold til udlandet i de første tiår efter afslutningen af den Store Nordiske Krig har aldrig påkaldt sig den historiske forsknings synderlige interesse, og hvad specielt angår de dansk-spanske forbindelser, er de ladet så godt som uomtalt. Forfatteren til ovennævnte værk, der er lektor i spansk ved Københavns universitet, har sat sig som mål at rette op på dette forhold, og at dømme efter det foreliggende resultat, som bebudes kun at være en begyndelse, vil de dansk-spanske forbindelser med tiden blive et af de grundigst studerede felter inden for kategorien 'bilateral diplomatisk historie'.